

Drøm & Virkelighed

En fælles rejse ind i den skabende kunsts univers

90 elever fra Esbjergs 5. klasser i samarbejde med professionelle kunstnere
marts-maj 2000

Drøm & Virkelighed

Musikhuset i Esbjerg

Onsdag den 3. maj kl. 19.30 • Torsdag den 4. maj kl. 12.15

Drøm & Virkelighed

er blevet til i et samarbejde mellem

- Esbjerg Skolevæsen
- Vestjysk Musikkonservatorium
- Esbjerg Kulturskole
- Esbjerg Ensemble
- Musikhuset Esbjerg
- Esbjerg Kunstmuseum

Medvirkende:

Billedhugger

Niels Peter Bruun

Komponist

Mogens Christensen

Instruktør

Helge Reinhardt

Administrativ leder:

Jan Rohde Pedersen

Kunstnerisk leder:

Jørgen Bjørslev

Esbjerg Ensemble:

Kerstin Thiele, fløjte
Frederik Gislinge, obo
Ron Chen-Zion, klarinet
Mark Smith, horn
Xanthe Arthurs, fagot
Heidi Dobias, klaver
Niels Christian Øllgaard, violin
Sakari Tepponen, violin
Michel Camille, bratsch
Anne Hall, cello
Peter Linneberg, kontrabas
Christian Martinez, slagtøj

Solister:

Sara Fiil, sopran
Inger Kold, alt

Elever fra

5.c, Blåbjerggårdskolen
5.b, Bryndum Skole
5.a, Danmarksgades Skole
5.a, Præstegårdsskolen
5.c, Spangsbjergskolen

Program

Entré

Witold Lutoslawski Slides
1913-1994

Virkelighed & Drøm I *
Blåpræstens dag og nat **
Virkelighed & Drøm II *

G. B. Pergolesi: Stabat mater dolorosa

Drøm & Virkelighed *
5. Klasses Tryllespejl **

Witold Lutoslawski Slides

Sortie

* Børnene spiller deres egen musik

** Esbjerg Ensemble imiterer børnenes musik

Foto: Niels P. Bruun

I 8 uger har elever og lærere sammen med billedhuggeren Niels Peter Bruun og komponisten Mogens Christensen beskæftiget sig med det vanskelige begreb »kunst«.

Ud fra børnenes egne tanker og følelser omkring drøm og virkelighed er der blevet arbejdet med at udtrykke sig i skulptur og musik.

En gruppe elever har skabt skulpturer, ikke af sten eller bronze, men med deres egne kroppe som materiale.

En anden gruppe har komponeret musik med udgangspunkt i grundlæggende musikalske strukturer som klang, melodi, rytme, form etc.

Børnene agerer altså selv skulpturer og spiller deres egen musik. Herudover optræder Esbjerg Ensemble. Det hele flettes sammen til forestillingen »Drøm & Virkelighed« af instruktøren Helge Reinhardt.

Tilblivelsen af projekt Drøm & Virkelighed

Begyndelsen

På foranledning af musikvejlederne ved Esbjerg Skolevæsen blev der på et møde i efteråret 1998 nedsat et udvalg med det formål at skabe mere kontakt mellem børn og Esbjergs musikliv. Udvalget voksede snart til en decideret styringsgruppe, som kom til at bestå af:

- Jan Rohde Pedersen, Esbjerg Kulturskole
- Jørgen Bjørsløv,
Vestjysk Musikkonservatorium
- Kaj Tagmose, Esbjerg Ensemble
- Jan Meesenburg,
koordinator for musikvejlederne
- Ulla Jerg, musikvejlederne
- Henrik Mogensen, musikvejlederne

Tanker omkring projektet

Inspireret af et stort svensk projekt – »Liv-Dröm-Verklighet – 70 elever i skapande möte på Göteborgs Konserthus« – konkretiserede udvalget i løbet af 1999 sine tanker om et pilotprojekt, hvor professionelle kunstnere går sammen om at skabe rammerne for en totaloplevelse af kunsten på flere planer, hvori børn med udgangspunkt i egne kreative ressourcer bliver medskabende og medvirkende.

I projektet skulle indgå elementer af musik, billedkunst og drama. Formålet skulle være at højne børns æstetiske bevidsthed om kunst og kvalitet og

om den kunstneriske tilblivelsesproces, som starter inde i en selv. De voksne professionelle og børnene skulle mødes i kreativiteten, hvor aktiviteterne i høj grad ville foregå på børnenes præmisser. Det skulle ende med en forestilling, som gerne måtte være en ekstraordinær oplevelse for både medvirkende og publikum.

En 6-ugers optakt skulle åbne mulighed for, at børnene nåede dybt ned i den skabende kunsts univers, hvor en kaotisk famlefase, en griben fast i og beredvillighed til konstant at skulle omforme det erobre-

de stof samt en stadig tvivl om det opnåede resultats kraft og bæredygtighed, ville sætte dagsordenen.

En afsluttende projektuge skulle konfrontere eleverne med det, der foregår, når en scenisk forestilling skal sættes op i professionelt regi med instruktør, lyd- og lysfolk og i samarbejde med musikere på højt internationalt niveau. Med over 100 medvirkende ville disciplin, lydhørhed, samarbejde og den yderste koncentration være kodeord som en del af den kompromisløshed, der gælder for al seriøs kunstnerisk manifestation.

Foto: Torben Meyer

Foto: Torben Meyer

Forløbets faser

Projektet skulle have deltagelse af elever fra fem af kommunens 5. klasser.

Det skulle forløbe i fire faser:

- en dag, hvor kunstnerne mødtes med de involverede lærere
- en dag, hvor kunstnerne mødtes med de involverede klasser og deres lærere
- en 6-ugers periode, hvor projektet blev forberedt gennem den daglige undervisning på skolerne
- en projektuge, som skulle foregå på Kulturskolen og Musikhuset, og som skulle munde ud i to forestillinger i Musikhuset

Projektet skulle realiseres gennem et samarbejde

med Esbjerg Ensemble, Vestjysk Musikkonservatorium, Musikhuset Esbjerg, Esbjerg Kunstmuseum og Esbjerg Kulturskole.

Det praktiske forarbejde

Projektperioden blev fastsat til marts-maj 2000.

Diverse fonde blev søgt, og der blev truffet aftale med billedkunstner, komponist og instruktør.

Der blev sendt invitationer ud til skolerne. Ni klasser ønskede at deltage, fem blev valgt ud.

Økonomien faldt efterhånden på plads. Det blev ikke til så mange fondsmidler, som vi havde håbet på, men der blev lagt et nyt budget, som gjorde, at planerne kunne realiseres.

Forløbet

Efter et indledende orienteringsmøde mellem lærerne, kunstnerne og følgegruppen samledes børnene for første gang i begyndelsen af marts i Esbjergs sammenbyggede Musikhus og Kunstmuseum. Esbjerg Ensemble gav en kort introduktionskoncert, og Kunstmuseet gennemgik sammen med eleverne nogle få udvalgte kunstværker. Til slut blev man vist rundt i de lokaliteter, der to måneder senere skulle danne rammen om det færdige resultat.

Herefter gik den egentlige proces i gang. De 90 børn blev delt op i tre grupper. I seks uger samledes man på tværs af skolerne til en ugentlig dobbelttime, hvor eleverne og deres lærere sammen med billedhuggeren Niels Peter Bruun og komponisten Mogens Christensen arbejdede om at skabe skulpturer og musik.

I hver af de tre grupper skulle børnene vælge skulptur- eller musikdelen.

Iklædt sort og gråt stof brugte skulpturbørnene deres egne kroppe som skulpturer.

Musikbørnene komponerede og spillede selv musikken på klasseværelsets forhåndenværende instrumentarium. Der krævedes ingen instrumentale forudsætninger.

Efter de seks ugers forløb samledes alle til en for-tættet projektuge, der foregik dels på Esbjerg Kulturskole, dels i Musikhuset, hvor også Esbjerg Ensemble blev koblet på. På dette tidspunkt trådte instruktøren Helge Reinhardt for alvor til, og hele processen resultatorienteredes hen mod de to forestillinger, der som afslutning på hele projektet fandt sted på Musikhusets store scene: en offentlig forestilling onsdag d. 3. maj samt en forestilling næste formiddag for byens øvrige 5. klasser.

Invitationen til forestillingerne var illustreret med elevtegninger, resultatet af en intern tegnekonkurrence.

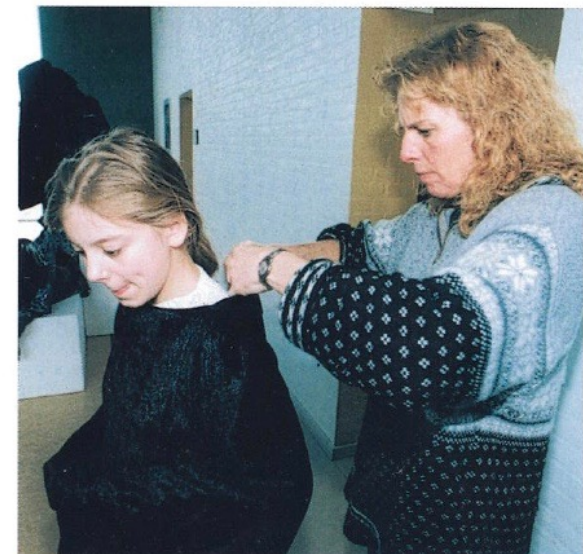

Foto: Torben Meyer

Foto: Niels P Bruun

Sådan arbejdede kunstnerne

Ingen har vist været i stand til at beskrive, hvad kunst egentlig er. Men noget af det, kunsten gør ved os, er at berøre os på et dybere plan end det almindelige og hverdagsagtige. Og ikke mindst i spændet mellem drøm og virkelighed formår vi måske at forholde os til vores dybere følelses- og forestillingsliv.

Det er sådan, titlen *Drøm & Virkelighed* er tænkt: mere som en åbning til et ellers abstrakt udgangspunkt end et emnearbejde, selv om der såvel i skulpturerne som i musikken endte med at være både flimrende drømmeagtige sekvenser og særdeles nærværende momenter med vital puls og rytmik.

Komponisten

Komponisten Mogens Christensen giver en grundig beskrivelse af arbejdsprocessen:

Efter den indledende associationsrunde omkring begreberne drøm og virkelighed konkretiseredes idéerne lynhurtigt i egentlige musikalske strukturer, der også påvirkedes af skulpturbørnene i klasseværelset ved siden af. To af de tre grupper musikbørn valgte således at relatere det musikalske udtryk til »sten« på forskellige måder.

Den ene klasse tænkte på tilblivelsen af sten: flydende lava i vulkan, stilstand/udbrud, den løbende, langsomt størknende lavastrøm, der til sidst finder sin endelige form i den hårde sten. Denne forestilling havde både karakter- og udviklingsmuligheder. I tre grupper (vulkan – lava – sten) lavede klassen i

den første lektion ansatser til musik over disse emner. Vulkangruppens form og dynamik var næsten givet: et stigningsforløb med kulmination. Lavagruppens musik ligeså: hurtig, løbende musik skulle størkne i løbet af forløbet og ende næsten ubevægeligt. For stengruppen (piger) var kun den hårdeste sten – diamanten – god nok, men den gav mulighed for stilstand og pludselige facetter.

Efterhånden som de kollektive kompositioner tog form, gled ophavet, programmet, mere og mere i baggrunden: det fundne og raffinerede stof stod efterhånden på egne ben. I vulkangruppen blev lyse kaskader af faldende skalaer udført i seje kanons intensiveret med den uundgåelige katastrofe i det dybe register som dynamisk mål. Diamantgruppens studier af stilstand førte til organisering af enkeltstående – men des mere klangfulde – klokke-spilstoner ud fra det gyldne snits princip.

Under gennemspilningen for hinanden skulle de børn, der ikke var på, lytte sig til formen og virkemidlerne i den fremførte musik. For at leve sig ind i hinandens musik blev de passive grupper sat til at 'fordoble' den aktive: havde man et instrument af samme type, som en af deltagerne i den aktive gruppe, skulle man 'skygge' denne med sit instrument. Som en skærpelse af denne bestræbelse blev hver gruppe bedt om at optage et element fra en af de andre grupper i deres egen musik.

Som en opgave undervejs fik grupperne også til opgave at lave en essensversion (højst 10 sekunder) af deres 1-2 minutter lange stykker. I denne skulle såvel grundmateriale som forløb kondenseres til det mindst mulige. Med programophavet ude over sidelinien fulgte nu en del eksperimenter med at sætte musikken sammen til et lidt større stykke på tværs af de omtalte småstykker.

På den anden skole var afsættet: prøv at omsætte forestillingen om en stens 'bevidsthed' til lyd. Man kom hurtigt denne rigeligt abstrakte tanke lidt nærmere ved at sammenligne en sådan bevidsthed med det, vi 'oplever', når vi er i dyb søvn. Denne forestilling gav sig nu udtryk i lange landskaber, båret af bl.a. en basguitar, hvor en negl langsomt op og ned ad e-strengen erstattede normal spillemåde. Klangen blev understøttet af tilsvarende langsomme krads inde på klaverets dybe strenge og på trommeskind.

Ikke uventet begyndte et par grupper at arbejde med næste stadier: at lydsætte forestillingen om drømmen og dagbevidsthed – sidstnævnte med formale referencer til Lutoslawskis Slides. Også på denne skole blev der altså tre små stykker.

På den tredje skole muliggjorde en særdeles høj motivation samt det faktum, at så mange i klassen i forvejen kunne spille, en lang og flot variationssats over et rytmisk grundmønster af skæve taktarter. Rent musikalsk arbejde uden program! Børnene fik ofte foreslået muligheder for variation (momentvist rytmiske underdelinger, vekslen mellem lys/mørk klang, omdannelse af anvendte akkorder til melodiske forløb etc.) for derefter i mindre grupper at arbejde med variationens konkrete udformning.

Billedhuggeren

Om arbejdet med skulpturerne siger billedhuggeren Niels Peter Bruun:

Børnene startede med at se på fotos af mine egne skulpturer, både i granit og bronze. Dernæst kiggede de fotos og bøger med skulpturer af de største klassiske billedhuggere, Michelangelo, Bernini, Rodin med flere, uden dog at drage sammenligninger med førstnævnte.

Foto: Niels P. Bruun

Da børnene havde vænnet sig til tanken om at skulle agere skulpturer ved at være iklædt sort og gråt stof som en mindelse om granittens nuancer, gik vi til sagen. Børnene var fantastiske til at suge de vigtigste detaljer til sig for derefter at huske dem hver gang, de skulle skifte fra én skulptur til en anden. Alene mængden af skulpturerne – ca. 27 – på en gang, på scenen, opmuntrede børnene til at være ekstra pæpasselige med udførelsen af disse.

Selve skulpturerne blev skabt under vejledning af undertegnede. Jeg susede rundt med kamera og forevige de bedste opstillinger. Børnene arbejdede efter egne skitser på blokke, hvorefter jeg af de enkelte blev anmodet om at se, hvad de lavede, evt. rette på skulpturerne eller bare nikke anerkendende og fuld af beundring.

For mig var det en kæmpe oplevelse at arbejde med alle disse børn som et levende materiale til fremstilling af skulpturer. De bedste af skulpturerne har jeg da også tænkt mig at bruge som modeller eller inspiration til fremtidige skulpturer fra egen hånd.

Instruktøren

Da klasserne samledes i projektugen, var udgangspunktet altså et utal af enkeltskulpturer og syv selvstændige gruppeværker fra de tre musikklasser. Hertil kom Pergolesis »Stabat mater« (1. sats) og Lutoslawskis »Slides« spillet af Esbjerg Ensemble. Det var instruktøren Helge Reinhardts opgave at samle de mange tråde. Han siger:

Som instruktør på operaer og musicals er jeg vant til til den hektiske proces med at skulle »få enderne til at mødes« i det komprimerede tidsforløb op mod premieren. I denne forestilling så jeg det som mit mål at få billedhuggerens og komponistens idéer til at smelte sammen. Så samarbejdet mellem os tre

blev et afgørende omdrejningspunkt. Dette, parret med børnenes helt enestående indfølelses- og koncentrationsevne, gjorde det muligt, at de over 100 medvirkende – børn som professionelle – kunne mødes i et bæredygtigt scenisk udtryk.

Det afsluttende forløb

En stor opstilling i kolonnade – som en sydlandsk kirkegård i skumringstimen – med mange ubevægelige børn i hver skulptur blev det visuelle centrum, hvori to betragende sangerinder fremførte »Stabat mater«. Forestillingen blev på den måde symmetrisk omkring dette værk med Lutoslawskis »Slides« som begyndelses- og afslutningsmusik. Den ny form viste sig at give fine navigationsmuligheder for sammenfletningen af de skulpturelle tableauer og børnenes musik.

Børnenes syv – i princippet færdige – stykker musik blev i sig selv udsat for en eftertrykkelig sammenfletning, dikteret af den form, forestillingen efterhånden antog. At ordet komposition egentlig betyder »at sætte sammen«, fik ved denne lejlighed en lidt stærkere mening end normalt. Indbagt i kompositionen var også, at Esbjerg Ensemble på øret skulle imitere to af børnestykkerne og give en professionel fremførelse af dem.

Den ca. 35 minutter lange forestilling forløb uden brug af leder (endsige dirigent!). Ingen havde skrevet noget ned. Kun i »Slides« og »Stabat mater« blev der anvendt noder. Børnene lavede cues til hinanden, skyggede hinanden, overtog fra hinanden og havde generelt ikke spor vanskeligt ved at holde styr på de mange minutters musik, heller ikke, når ting skulle ændres for f.eks. at give mere tid til omdannelserne på scenen. De havde med denne proces lært at lytte og at samarbejde.

Projektevaluering

Drøm & Virkelighed blev fulgt op af en evaluering, foretaget af elever, lærere og kunstnere.

Elevernes evaluering

Elevernes tilfredshed med projektet er meget udtalt. Både introduktion til Musikhuset, Esbjerg Kunstmuseum og Esbjerg Ensemble, de seks uger ude på skolerne, projektugen på Kulturskolen og i Musikhuset samt de to afsluttende forestillinger og samarbejdet med kunstnerne resulterede i over 80 % tilfredse/meget tilfredse elever.

Projektet har givet eleverne mange gode oplevelser. De har lært at samarbejde, spille og optræde. De har lært om kunst og lært kunstnere at kende, de har nydt fællesskabet, oplevelserne og de mange nye venner.

De dårlige oplevelser er få. Nogle havde svært ved at forstå det hele i starten, andre oplevede megen ventetid, utålmodige kunstnere og mindre velopdragne børn fra andre klasser, både i processen og blandt publikum til formiddagsforestillingen.

Projektets betydning for elevernes forhold til billedkunst, musik og drama har været meget forskelligt.

Billedkunst:

- Det var sjovt og spændende at lave noget, man aldrig havde lavet før
- Jeg har lært en masse ting om kunst og fået et andet syn på kunst
- Jeg har lært at tænke på en ny måde og finde på nye billeder inde i mit hovede

Musik:

- Nu hader jeg det endnu mere
- Musikken var lidt uhyggelig, man levede sig ind i den
- Der er sider af musikken, jeg ikke kendte
- Jeg har mere lyst til at spille musik

Drama:

- Ingenting
- Inderst inde har det gjort noget
- At man arbejder til andres glæde
- Man skal have en masse udholdenhed og tålmodighed og ingen træthed
- Jeg har aldrig syntes om drama, men nu synes jeg, det er sjovt

Om projektets betydning for elevernes forhold til kunstnere:

- Jeg har lært om, hvordan kunstnere tænker og ser på ting
- De var lidt på en anden måde, end jeg regnede med
- Disse kunstnere har et voldsomt temperament
- De trænger til pædagogundervisning
- Jeg troede ikke, de kunne finde på så mange ting

Om projektets betydning for eleverne personligt:

- Jeg har fået nye venner
- Det var sjovt at optræde i Musikhuset
- Det var sjovt at møde mange nye børn
- Jeg har lært meget om musik/skulptur
- Jeg vil gerne prøve at stå på en scene igen
- Jeg har aldrig prøvet noget så stort, så det er en livsoplevelse
- Jeg har været glad for at være med, det skulle andre børn også prøve

Foto: Torben Meyer

Lærernes evaluering

Også blandt lærerne var der stor tilfredshed med projektet som helhed, med introduktionen til Musikhuset, Esbjerg Kunstmuseum og Esbjerg Ensemble, med projektugen på Kulturskolen og i Musikhuset, med kunstnerne og med aftenforestillingen.

50 % var tilfredse og 50 % utilfredse med middagsforestillingen.

20% af lærerne var tilfredse med forløbet de seks projektuger, de øvrige 80 % var hverken tilfredse eller utilfredse.

Gode oplevelser:

- At mødes med så mange forskellige mennesker og få et samlet projekt ud af det
- Fællesskab både elever, lærere, kunstnere og instruktør

Foto: Ulla Jerg

- At være med i hele processen fra forvirring til forløsning
- At opleve, at små brikker bliver til et stort, sanseligt stykke
- At være sammen med mine elever på en ny måde
- At eleverne havde større potentiale end måske forventet
- At eleverne virkelig har været med i processen - været en del af den
- At eleverne har udviklet sig gennem arbejdet, er vokset med opgaven
- At eleverne har haft det rart på tværs af klasserne
- At se professionelle kunstnere og instruktøren i arbejde – og glædes

Dårlige oplevelser:

- Ind imellem savnede vi en større koordination og større forberedelse
- Usikker planlægning vedr. lokalebooking, instrumentlån og transport
- Kunstnerne bestemte lidt for meget, forslag fra elever og lærere blev afvist
- Det var vanskeligt for børnene at være i venteposition
- Middagsforestillingen var meget urolig. Næste nye fag i skolen må være PLI!

Om projektets betydning for lærernes fremtidige undervisning?

- Jeg vil tro på, at alt kan lade sig gøre, hvis man brænder for det
- Jeg vil tage eleverne med i Musikhuset, hvis det er muligt
- Både mine deltagende elever og jeg selv er blevet inspireret til at høre og fremstille moderne musik
- I historieundervisningen og måske dansk vil jeg henvise til vores arbejde med skulpturerne

Foto: Ulla Jerg

Om projektets betydning for lærerne personligt

- Erkendelsen af, at det kan lade sig gøre at gå fra kaos til kunst
- Gode kunstneriske, specielt sceniske oplevelser
- Gode oplevelser med børnene
- Hyggelige samtaler med kolleger
- En god oplevelse at mindes, en ny indfaldsvinkel til kunst
- Det er altid inspirerende at mødes med personer fra andre arbejdsverdener – vi har alle noget at give hinanden.
- Det er vigtigt at lære hinanden at kende som mennesker
- Jeg er blevet bekræftet i, at vi som lærere skal tage imod tilbud, som flyttes væk fra skolen og giver børnene en helt anden oplevelse

Foto: Niels P. Bruun

I 8 uger har elever og lærere sammen med billedhuggeren Niels Peter Bruun og komponisten Mogens Christensen beskæftiget sig med det vanskelige begreb »kunst«.

Ud fra børnenes egne tanker og følelser omkring drøm og virkelighed er der blevet arbejdet med at udtrykke sig i skulptur og musik.

En gruppe elever har skabt skulpturer, ikke af sten eller bronze, men med deres egne kroppe som materiale.

En anden gruppe har komponeret musik med udgangspunkt i grundlæggende musikalske strukturer som klang, melodi, rytme, form etc.

Børnene agerer altså selv skulpturer og spiller deres egen musik. Herudover optræder Esbjerg Ensemble. Det hele flettes sammen til forestillingen »Drøm & Virkelighed« af instruktøren Helge Reinhardt.

**Axel Momme,
rektor for Vestjysk Musikkon-
servatorium:**

Jeg mener, at enhver kulturinstitu-
tion er forpligtet til at arbejde med
kunst og kultur i forbindelse med
børn.
Og så var jeg i øvrigt dybt imponere-
ret over, hvad de børn formåede at
virkeliggøre på scenen.

**Pia Dahl,
generalsekretær for Musik &
Ungdom:**

Jeg tror, at børnene har fået en
stor helhedsoplevelse ved at
have medvirket i en opførelse i
disse professionelle rammer. De
har fået en fantastisk fornem-
melse for timing – og hele pro-
jektet har været præget af en
fremadskridende pulseffekt som
modvægt til den megen pop-
kultur, børnene møder i daglig-
dagen.

**Inge Merete Kjeldgaard,
museumsdirektør for
Esbjerg Kunstmuseum:**

Projektet viste med al tydelig-
hed, at man kan opnå høj kva-
litet, når man satser på at
lade virkelig professionelle
kunstnere arbejde sammen
med børn. Børnene fik mulig-
hed for at gennemleve kun-
sten med hele kroppen og
med alle sanser på en person-
lig, kreativ og legende måde.
De fik ikke bare indblik i, hvor-
dan et værk bliver til. De børn,
der var forvandlet til sten for
billedhuggeren, måtte leve sig
ind i både materialet og pro-
cessen og i de skulpturer, de
blev omskabt til – med krop
og sjæl. Det fine var, at det
gjorde vi andre også. Samtidig
ser jeg projektet som et møn-
stereksempel på, hvor langt
man kan nå, når kulturinstitu-
tioner arbejder sammen på
tværs om at løfte et projekt.

Denne publikation samt video kan foruden yderligere oplysninger rekvireres ved henvendelse til: Esbjerg Kulturskole, Islandsgade 50, Postboks 158, 6701 Esbjerg · Tlf. 7512 4122 · Fax 7513 4413

www.kulturskolen.dk · E-mail: post@kulturskolen.dk

Tekst: Mogens Christensen, Jan Meesenburg og Jørgen Bjørslev · Tekstredigering og lay-out: Jan Meesenburg og Jørgen Bjørslev · For- og bagsidefoto: Niels Peter Bruun.